پښتون او پښتانه

امیر المؤمنین، امیر الکبیر الحضرت امیر دوست محمد خان

میړنیٔ وزیر محمد اکبر خان

Ketabton.com

ketabton.com - The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

ketabton.com - The Digital Library

پښتون او پښتانه

لیکوال: احمد ضیاء «پښتون»

کال: ۱۴۰۵هـ. ش /۱۴۴۸هـ. ق

ketabton.com - The Digital Library

د کتاب پېژندنه

د کتـاب نوم: پښتون او پښتانه

لیکوال: احمد ضیاء (پښتون)   اړیکشمېره: ۰۷۸۴۷۲۳۶۵۳

ډیـزایـن چـارې: ذکریا گرافیکس

د چاپ وار: ....

د چـاپ شـمېـر: ....

د چاپ کال: ....

د چاپ نوعیت: ....

د چاپ او خپراوي حقـوق د لیکوال سره خـونـدي دي

ketabton.com - The Digital Library

لیکلړ

سرلیکونه	مخ گڼه
اريايي قومونو راتګ	١
د پښتو ژبې او ماد ټبر نسبت	٢
سکيتي	٣
کاسيان	٤
سک يا سکوت	٤
فارسي ژبه د پښتو ژبې يوه څانګه ده	٦
د سيکارام لومړۍ څانګه کاس	٨
د کشميريانو نورې مهمې څانګې	١٢
د پښتو او کشميري ژبو ورته والی	١٣
د سکارام دويمه څانګه پکتاس مشهوره څانګه کرلاڼ	١٤
په لوګر کې پشه يان	١٦
د پشه يانو لرغونی قوم الينا لرغونې څانګې	١٧
په پنجشير کې لويې څانګې	١٩
د کاپيسا ولايت مهمې څانګې	٢٠
نورستانيان	٢١

ketabton.com - The Digital Library

جغرافيوي موقعيت او ميشت ځای يې..۲۲
د کام قوم مهمې څانگې او کورنۍ..۲۳
لرغونې او سيمه‌ييزې څانگې..۲٤
د گرمستانا دريمه څانگه کلشه ۲۵
د پښتو پخوانی او لرغونی قوم زري اسپه دريمه څانگه يوې چې يا يوه چې ۲۶
د پښتنو لرغوني قوم زري اسپه څلورمه څانگه مساگټ يا مساکه يا مسکه.۲۸
د مساگټ قوم جنگي ځانگړتياوې..۲۹
د پښتنو پخواني لرغوني قوم زري اسپه پنځمه څانگه ۳۰
هزارزگان هم پښتانه دي ۳۱
د پښتنو پخوانۍ لرغونې زري اسپه شپږمه څانگه..۳٤
يغنوب بيان ۳۵
د سغدي ژبې او کلتور ۳۵
تاريخي حقايق..۳۷
کردانو پيدايښت ۳۷
د پښتو ژبې او پښتون قوم دښمنان..۳۸
پښتنو هندوانو او سيکانو مشهورې کورنۍ او قبيلې ۳۹
د پښتنو هندوانو او سيکانو مخينه او کورنۍ..۳۹

ketabton.com - The Digital Library

کاکړ او نورې سیمه ییزې کورنۍ ۴۰
پښتانه، هندوانو او سیکانو مخور شخصیتونه ۴۱
تاریخي او معاصر مخور شخصیتونه ۴۳

ketabton.com - The Digital Library

ketabton.com - The Digital Library

شروع کوم د خدای تعالی په سپېڅلي نامه چې ډېر مهربان ذات دی

(۱۰۸۰۰۰) کاله پخوا اريايي قومونه د احمدضيا پشتون لرغون‌پوه، څېړنو له مخې منځنۍ اسيا له لارې د امو سيند څخه په تېرېدو سره د افغانستان شمالي سيمې په ځانګړې توګه بدخشان او بلخ ته راغلل.

اريايي قومونو راتګ

لار او لاره: دوی د منځني اسيا دښتې.

لومړی تمځای: دوی د امو سيند غاړې ته ورسېدل.

سيمې: بدخشان، بلخ او نورې د افغانستان شمالي سيمې يې لومړنی کور شو، د دوی ژوند مالداري او کرنيز و، دغه مهم ټکي تمدن، دوی دلته يو نوی پرمختللی تمدن جوړ کړ.

د اسيا په وچه کې څه قومونه چې جوړ شوي، د افغانستان په غرونو کې جوړ شوي دي، يعنې د انسان ارتقا (پيدايښت) د اسيا په وچه کې لومړی د افغانستان له غرونو څخه شوی دی.

هغه خلک چېرته نه تلل همدلته پاتې و، هغه پښتانه و.

پښتو بنيادي ژبه ده، څوک چې د پښتنو له سيمو څخه تللي دي ژبه يې بدله شوې خو د پښتو ريښه به پکې وي.

ketabton.com - The Digital Library

انسان په ابتداء کې څو بنيادي الفاظ وو، څو بنيادي حرفونه وو، يو څو بنيادي توري وو، لکه: ويل او وينا، کې پښتو ژبه کې مونږ پېژنو يعنې چا ويلي، هغه ويلي دي، دوی ويلي، ما ويلي، نو په هره ژبه کې چې ويل او وينا شروع کېږي، وی او وا به پکې وي لکه: په هندي ژبه کې ويل او وينا ويل کېږي، وی او وا به پکې وي.

لکه وی اگرت، وی حسن، وايه په انگليسي ژبه کې کله ويل او ونيا ويل کېږي وی او وا پکې وي لکه: وی وا، واول، په چينايي ژبه کې ويل او وينا چې پيل کېږي وی او وا به ورکي وي لکه: وی وي وا، په جاپاني ژبه کې چې ويل او وينا شروع کېږي وی او وا به ورکي وی، يا، وا، وی، وی کوي.

د پښتو پخوانی او لرغونی ماد قوم د اريايي قومونو يو مهمه برخه وه.

د پښتو ژبې او ماد ټبر نسبت

کورنی هندو اروپايي

لويه څانگه هندو، پشتوني اريايي ښاخ

د پښتنو ماد قوم د خلکو په لهجو مادای، مدای او ماني په ښو هم ليکل شوي دي، ماد قوم د ماد نسل و، ماد د يافث درېيم زوی و، ، يافث د نوح (عليه السلام) درېيم زوی و، د يافث ښځه د هابيل له قبيلې څخه وه، هابيل له نسل څخه وه، بيا د پښتنو لرغونی ماد قوم په شپږو څانگو وويشل شو، بيا خواره شول، د افغانستان د پامير له غرونو څخه زاگرس غرونه چې د لويديځې اسيا

ketabton.com - The Digital Library

تر ټولو غټه غرنۍ لړۍ، دا غرونه د اوسني ایران لویدیځ او جنوب ختیځ پورې رسیږي، سرحدونه یې د لویدیځ پورې یې د بین النهرین له دښتې او له ختیځ لوري د اوسني ایران د مرکزي پلیټ فارم سره نښتې دی، د پښتنو ماد قوم په شپږو لویو څانگو وویشل شو: لکه: اریزنتو، بوسایي، پارتگنی، د سترو خانتی، مغ، بودایان، د اریا نوم له اریزنتون څخه اخیستل شوی دی، په څرگند ډول اریایي، کورنۍ او نسبت معنا ورکوي او خالص پښتو ریښه لري، اریا نوم د اریزنتو نوم څخه اخیستل شوې دی، ښکاره پښتو ریشه لري، اریزنتو.

اریزنتو قوم بیا په څلورو څانگو وویشل شو لکه: سکیت یا سکیتي او کاسیان، اورگا یا کورگان او سک یا سکوت.

سکیتي

سکیتي چې د پښتو توکم لویه څانگه وه، دوی د اوسني افغانستان په پامیر، د بهیري تر غاړې پورې پراخه سیمې درلودې، احمدضیاء پشتون تاریخ پوهه په وینا د هغوی کلتور او ژوند او اوسنیو پښتنو له کوچیاني او قبیلوي ژوند سره تړلي.

ketabton.com - The Digital Library

کاسیان

د زاګرس غرونو لرغوني ختیځ یو بل پیاوړی قوم و چې د لرغوني پښتنو لومړنیو ځانګو څخه ګڼل کیږي او د دې سیمې په سیاسي او نظامي تاریخ کې مهم رول لوبولی دی، حتا (۵۰۰) کالو نه ډېر بابل او اوسنی عراق باندې پاچاهي کړې ده.

اورګان یا ګورګان یا ورګا اوسنی ایران او کاسپین بهیرې سویل ختیځ سیمې لرغوني اوسیدونکي وه، د پښتنو یوه برخه وه، د وخت په تیرېدو سره په نورو لویو قومونو کې مدغم شو.

سک یا سکوت

دوی د ماورالنهر د افغانستان شمال او تاجکستان یو بل لرغوني او پیاوړی پشتون قوم وه، دوی د وریښمو لارې په سوداګرۍ کې لویه لاره درلوده، خپله مورنۍ ژبه پښتو ژبه درلوده.

بیا د اریزنتو لومړنۍ ځانګه سیکیت یا سکیتي قوم په دری ځانګو وویشل شو، ساکا، کرتی او کاردوخی د پورته شوي ځانګو څخه په لاندې ډول سره معلومات ورکول کیږي:

لومړۍ ځانګه: د ساکا معلومات: ساکا قوم په دریو لویو ځانګو ویشل شوې:

لومړی: هاؤ، اورګاه چې اصلي نوم یې امیرګین و.

ketabton.com - The Digital Library

۱). ساکا هاؤ ورګا چې اصلي نوم يې اميرګين و، دوی په اوسني بدخشان او د پامير په غرنيو سيمو کې ميشت وو، د ساکا هاؤ اورګا لرغونی واکمنه ځانګه زري اسپه وه.

۲). ساکا تيګرا هاوډا د تيز خوليو لرونکو ساکا وو، دوی په سرنو کې خولۍ درلودې او د افغانستان غزني، هلمند، زابل شاوخوا سيمو کې اوسېدل.

۳). د ساکا تارا دريا قوم د امو سيند پورې غاړې چې د خوارزم او د سير او يا د امو ترڅنګ يې ژوند کولو، د خوارزم يو باستاني او لرغونی زون دی چې د اوسني ازبکستان او ترکمنستان په خاوره کې د امو درياب د جيحون په دلتا او دارال بحيرې په شاوخوا کې پروت و، نن ورځ د دې سيمې ډېره برخه د ازبکستان په لويديځ لکه، د خيوې ښار شاوخوا پورې اړه لري.

د ساکا تارا داريا قوم مخور شخصيت خوارزم شاه و، چې د منکرني په نوم هم يادېده، د خوارم شاهي واکمنۍ وروستنی واکمن يا سلطان و، چې ۱۲۲۰ تر ۱۲۲۱ ميلادي کاله پورې يې د مغلو پر وړاندې د زړورتيا او مېړانې مقاومت وکړ، نوموړی د سلطان علاء الدين زوی و، د مغلو په وړاندې يې سختې جګړې وکړې، په (پروان) جګړه کې يې چنګيز خان ته ماتې ورکړه، د سند سيند په غاړه يې له مغلو سره تاريخي او سخته جګړه وکړه، په ۱۲۳۱ ميلادي کال کې مړ شو، ورسره خوارزم شاهي کورنۍ هم پای ته ورسېده.

ketabton.com - The Digital Library

ماویل د ساکا قوم لومړنۍ څانګه هغه وه ما اورګاه د امیرګین لرغونې واکمنه څانګه زرې اسپه وه، بیا زرې اسپه قوم په شپږو څانګو باندې وویشل شو، چې د څانګو نومونه يې په لاندې ډول سره دي:

(۱. اند یا اندي) (۲. اذر اسپه) (۳. یوې چې) (۴ مساګټ) (۵. دای) (٦. وخشو)، پښتنو پلازمینه د زرې اسپه په نامه هم یاد شوې ده، بیا د زرې اسپه قوم اند یا اندي په درې څانګو ویشل شوی، اسپه زیان، الینا، خینار. د خینار اصلي نوم هااند و، د زرې اسپه کورنۍ مخور شخصیت ګل غر وه، ګل غر د پښتنو یو لرغونی پاچا وه، د ګل غر یو زوی پلار یار نومېده، د پلاریار یو زوی کیومرث پاچا و، د کیمورث پاچا درې زامن درلودل، مشهور یې سیامک وه، د سیامک دوه زامن وه، یو یې هوشنګ او بل یې فرواګ و، فرواګ دوه څانګې پیدا کړې. یوه یې غتہ قبیله او بله یې وړه قبیله وه، د غتې قبیلې نوم یې تورا وه او د وړې قبیلې یې نوم ایرا وه، د افغانستان لویدیځ سیمه کې پراته وو، له دوی څخه توراني او ایراني قومونو جوړ شو، دوی وايي یو څانګړې ژبه لري.

فارسي ژبه د پښتو ژبې یوه څانګه ده

فارسي ژبه د پښتو ژبې یوه څانګه ده چې ځکه لغاتونه یې ورته والی لري، لکه: بستر په فارسۍ هم د کټ او بستر په معنی دی، تخت، په دواړو ژبو کې د لرګي یا لوړ ځای لپاره کاریږي په ټال په فارسی کې ورته تاب وايي خو په

ketabton.com - The Digital Library

ځینو سیمو کې ورته لفظونه شته، پلمه: په فارسی کې هم د عذر یا بهانې په معنی دی.

فکر په دواړو ژبو کې د اند او سوچ معنی لري.
سحر: په فارسي او پښتو دواړو کې سحر او وختي معنی ورکوي.
میوه: په دواړو ژبو کې یو شان کارېږي.
سبزي: په فارسی او پښتو کې د شنو نباتاتو او تکرارۍ لپاره کارول کېږي.
ترکاري: په فارسي کې هم د سبزیجاتو په معنی پېژندل کېږي.
غله: د غلو دانو په معنی په فارسی کې هم شته.

۱. د اند په دواړو ژبو کې د دانې او حبوباتو لپاره کارېږي.

د فرواک مشر ورور هوشنګ او سیامک زوی دوه زامن درلودل، یو یې تهمورس او بل یې تهتماسپ، تهمورس پنځه زامن درلودل، مشهور یې یما پاچا و، اصلي نوم یې جمشید و، د جمشید یو زوی تورشد و، تورشد زوی تورخان نومیده، د تورخان زوی سام نومېده، اصلي نوم یې ساما و، سام درې ځانګې پیدا کړې، لومړی اترت، دویم یې تریته او درېیم ګریته.

د تریته کورنۍ مشهور شخصیت فریدون تري‌تونا و، پاچا ؤ د وفات څخه وروسته فریدون تري‌تونا پاچا درې زامن درلوده، هر یو سلم تور او ایرج نومېدل.

ketabton.com - The Digital Library

سلم یا سلیم د فریدون مشر زوی دی، د روم او د لویدیځ ځمکو پاچا شو، تور د فریدون منځنی زوی دی، د چین او توران پاچا شو، ایرج د فریدون کشر او تر ټولو خوړ زوی دی، ایران ورته پاتې شو.

ایرج له نسل څخه وروسته منوجیر پیدا شو او ساسان هم د ایرج او منوچر د کورنۍ او نسل څخه دی.

ساسان د ایرج د نسل او د هغه د کورنۍ له پرمختګ څخه دی، چې وروسته د ساسانی کورنۍ بنسټګر شو، ځوک ځان ته په قوم ساسان یا ساسانی وایي هغه د ساسان څخه سرچینه اخلي.

د سیکارام لومړۍ څانګه کاس

د سام یا ساما لومړنۍ څانګه اترت وه، اترت قبیله شپږ زره کاله پخوا د سپین‌غر په لمنو کې پیدا شوه، د سپین غر اصلي نوم سکارام و، د خلکو په لهجه سکارام نوم د سیکارام په بڼه هم لیکل شوی، سکاه نوم د سکاه قوم څخه اخیستل شوی دی، د ساکا قوم اصلي نوم سکا وه، د اترت قبیلې مشهوره څانګه کس و، د کس مشهوره څانګه سکارام وه، دوه څانګې کاس او پکتاس د سکارام مشهورې څانګې وې، د کس مشهوره څانګه کسا وه، د کسا مشهورې څانګې کشا ؤ، د کشا مشهورې څانګې مشر رامچندرا و، مشر رامنچندرا بیا درې څانګې پیدا کړې او درې زامن یې وه: کیس، کاش او کاشي، بیا کیس بابا درې زامن درلودل، سربڼ، بیټ یا بیټنی، درېیم زوی

ketabton.com - The Digital Library

گرشاسپ و، د خلکو په لهجو گرشاسپ د غرغښت په بڼه هم لیکل شوی دی.

د سربڼ بابا دوه زامن وو، شرشبون او خرشبون، خرشبون درې زامن درلودل، گند، زمد او کاسي، گند دوه زامن درلودل، خښي او غوریاخېل، زمد دوه زامن درلودل، خوشکي او محمدزي، کاسی بیا دوه زامن درلودل، شینواري، زمریايي، بیا شرشبون پنځه زامن درلودل، هر یو ورمړ، پریځ، ترین، میانه او شیرانی. ترین دوې زامن درلودل درانی، سپین ترین او تور ترین، دراني بابا دوه زامن درلودل، ځیرک او پنجبا، بیا ځیرک بابا درې زامن درلودل. سردار بارک، پوپل او الکو. سردار بارک بابا شپږم زامن درلودل، عبدالله‌زی، نصرت‌زی، نورالدین‌زی، رکن دین‌زی، لوط چې اصلي نوم یې بابی و.

مشر محمد خان نیکه اچکزي قوم د نورالدین ځانگې څخه دی، ځوک ځان ته محمدزی وايي هغه د مشر محمد خان نیکه څخه سرچینه اخلي.

پنجبا پنځه زامن درلود، نورزی، اسحاق‌زی، علي‌زی، ماکو، ادوزی. د پښتنو د دراني قومونو مخور شخصیتونه ملي اتلان او ملي قهرمانان، امیر المؤمنین امیر کبیر علی حضرت امیر دوست محمد خان بارکزی، امیر شیر علي خان بارکزی، میړنی وزیر محمد اکبر خان بارکزی، بیټ نیکه دوه زامن درلودل، اسماعیل او نصرت، د نصرت زوی مازون نومېده.

ketabton.com - The Digital Library

شیخ محمدي یا شیخ محمدیان قوم لسم پشت سلیمان ته رسېږي، سلیمان د اسماعیل زوی و، اسماعیل د بیټ نیکه زوی و، بیټ نیکه دویم زوی نصرت نومېده، د نصرت زوی مازون نومېده، مازون زوی احمدزی نومېده، احمدزي نهه زامن درلودل، بیا په لویو نهو څانگو وویشل شو، لکه: علاء الدین خېل، عیسی خېل، یحیی خېل، ځنډي خېل، موسی خېل، ابراهیم خېل، معروف خېل، جبارخېل، ستانکزی، عبدالرحیمزی.

کیس بابا درېیم زوی غرغښت اصلي نوم یې گرشاسپ وه، د غرغښت درې زامن وو، داني، بابي او مندو. د غرغښتي پښتنو د مشر زوی داني څلور نامتو زامن وو، چې ترې لوی پښتني ټبرونه او قبیلي جوړې شوي دي، کاکړ، غړی، بني او پنجبا.

د داني زامن اوسني ټبرونه کاکړ، داني مشر زوی دی، دوی یوه لویه مشهوره قبیله ده، په بلوچستان، کویټه، ژوب لویه لاره گندههارا کې میشت دي، غړی یا غری دویم ځوی دی. د دوی ورور اولادونه بېلابېلو سیمو کې خپاره شول، پسنی، درېیم زوی دی، پسنی ټبر په بلوچستان سیمې او هندو ډاک په سیمو کې تاریخي حضور لري.

د پنجبا مشهور زوی صافی و او د صافي څلور زامن وو، مسعود، گربز، ودیر او قندهاری.

ketabton.com - The Digital Library

د غرغښت بابا دویم زوی بابی او یا بابي څلور زامن درلوده، مشهور بابی یې مشهور زوی دی، قبیلې ځینې خلک په افغانستان او ځینې په پښتونخوا کې ژوند کوي، په هېواد کې مشهور تاریخي شخصیت شیخ عیسی مشوانۍ دی، احمد ضیا پشتون په تاریخي متونو کې یې یادونه شوې ده، متوزی او کتوزی دا دواړه د بابي مشهور زامن دي، د متوزي قبیله په شلوخېلو یحیی زیوو او حیدر زیوو ویشل شوې دی، کتوزی بیا په یاسین زیوو، ادریس زیو او لقایب زیوو یشل شوې دی.

څلورم زوی، غرني دوه زامن وو، عمر او عزاریل، عمر اولاده د امبار په نامه هم یادیږي، عزرایل دوه زامن وو، میانی او خیلاڼ.

مندو د بابي دریم زوی دري زامن درلودل، بابر، کتې او موسی، د مندوخېلو ستر ټبر په افغانستان کې په ځانګړي توګه د خوست ولایت په ډېری سیمو لکه: د مندوخېلو ولسوالۍ کې مېشت دي، مندخېلو قبیلې په تاریخي لحاظ د خپلواکي مبارزو کې فعاله ونډه درلوده او په لاندې ښاخونو ویشل شوي دي: کاریزي، اربزی، اپوزی، سون خېل، ممي زی، شیخان.

د مشر رامچندرا دویمه څانګه کاش نسل اوس په کشمیري قوم باندې یادیږي، کاش لومړنیو کې د کشمیر د جهیلونو په شاوخوا کې اوسېدل، کاش په پنځو څانګو ویشل شوی و، ناګان د پښتو قومونو یوه لویه څانګه وه، احمدضیا پشتون د افسانو او اثارو له مخې دوی په لرغوني دور کې د

ketabton.com - The Digital Library

کشمیر په درو کې ژوند کوو، دویم پیساچاس، دا هم د پښتنو د قومونو له ډلې څخه و، لرغون پوهنې له مخې د ګندهارا تمدن او بزروهم د میشت ځایونو له اصلي اوسېدونکو څخه ګڼل کېدل، یا کشاس د ناکانو د پیشاجاس ترڅنګ د هغو پخوانیو خلکو او قبیلو یوه برخه وه، چې د کشمیر د جهیلونو په شاوخوا اوسېدل، پنډیتان د دغه قوم تر ټولو لومړۍ پخوانۍ او مستندې ډلې دي، چې د خپلو پلرنیو، ژبنیو او مذهبي پوهې له امله خورا مشهور دي.

د کشمیریانو نورې مهمې څانګې

د کشمیریانو قوم په لاندې لویو څانګو ویشل شوې دی، د کشمیریانو یوه لویه او تاریخي قبیله ده، دا هم د کشمیریانو یوه لویه فرعي او تاریخي قبیله ده، بیټ د کشمیریانو تر ټولو لویه او مشهوره څانګه ده.

ډار: دا هم د کشمیریانو یوه لویه او تاریخي قبیله ده.

خواجه: په سوداګرۍ او دیني برخو کې مخکښه طبقه ده.

لون: یوه لویه او پخوانۍ قبیله ده.

میر: په مذهبي، اداري برخو کې پېژندل شوې څانګه ده.

شیخ: هغه کشمیریانو ته ویل کېږي چې د اسلام تر قبلولو وروسته یې دا لقب خپل کړی دی.

کشمیري ژبه د پښتو ژبې یوه څانګه ده، ځکه چې لغاتونه یې سره ورته والی لري، لکه کیس په پښتو کې کیس په کشمیري خبرې، اترې یا کیسه، کاش

ketabton.com - The Digital Library

په پښتو کې ارمان یا هیله د کاشکي په کشمیري هم د ارمان په معنی کارېږي.

کوش: په پښتو کې هغه د کوشش په کشمیري کې هغه یا زیار کش په پښتو کې کښل د راکشولو یا زور په کشمیري کې کشا یا کش کول.

سربڼ: په پښتو کې د سر په سر یا پورته معنی ورکوي او په کشمیري کې هم ورته کارېږي.

دراني: د درنیانو درنو خلکو او قبیلې په معنی دی.

ځیرک: د هوښیار او ځیرک په معنی په دواړو ژبو کې شته.

بارک: د برکت او برخې په معنی کارېږي

د پښتو او کشمیري ژبو ورته والی

د مشر رامچندرا درېیمه څانگه کاسي ده، د کاسي دوه زامن وو، وزیر او کوش، وزیر بیا دوه څانگې پیدا کړې، اورمړ او برک یا برکي، ورمړ پښتانه په وزیرو کې کاسي یادېږي، بیا برک یا برکي یوه څانگه پیدا کړه، بنداد هرمز، بیا بنداد یوه څانگه پیدا کړه زوکړه، زوکړه نوم د حضرت عباس په واسطه عبدالرحمن باندې بدل شو، بیا عبدالرحمن ابو مسلم خراساني باندې مشهور شو.

بیا د کاسي دویمه څانگه کوش نوم د عربو په واسطه په قیس عبدالرشید باندې بدل شو، د قیس عبدالرشید اصلي نوم کوش و، د پلار نوم یې کاسي

ketabton.com - The Digital Library

و، د وخت په تېرېدو سره پښتانه پوه شول چې خلکو جعلي کيسې جوړولې، پښتانه د خپل وارث په توګه ميدان ته وړاندې کول، بيا قيس عبدالرشيد درې زامن درلودل: سربان، باتان او ګرغشت، د خلکو په لهجه ګرغشت نوم غرشت، غروغشت، غورغشت په بڼه هم ليکل شوی دی، په کويټه کې د پښتنو يوه لويه قبيله پرته ده کاسي نومېږي، د قيس عبدالرشيد نسل دی د پښتنو پټی يا پايانی يا پني قوم د پني يا پيناني نسل دی، پيناني د غرغشت زوی و، غرغشت د قيس عبدالرشيد درېيم زوی و.

د سکارام دويمه څانګه پکتاس مشهوره څانګه کرلاڼ

احمد ضيا پشتون تاريخي او شجرو له مخې کرلان دوه اصلي زامن درلودل، ککی او کودی، د ککی په اولادونو کې لاندې مشهورې پښتنې قبيلې شامل دي، دلازاک اورکزي، منګل، وردګ، وزير، مسعود.

د کودي نسل او قبيلې

د کودي د نسل او اولادونو څخه لاندې قبيلې پيدا شوي دي، خوګيانې، ځدراڼ، ختېک، ځاځي، افريدي، هوشنګ زوی د تيمورث ورور او جمشيد پاچا تره تهماسپ، تهماسپ زوی ګرشاسپ نومېدل.

د ګرشاسپ زوی نريمان نومېده، د نريمان يو زوی و، سردار سام نومېده، د سردار سام زوی زال نومېده، د زال دوه زامن رستم پهلوان او زواره، څوک

ketabton.com - The Digital Library

ځانته په قوم غوري يا غوريان وايي هغه د زواره څخه سرچینه اخلي، د رستم پهلوان یو زوی و محمد نیکه.

د غور ولايت ميشت قومونو مشر و، دوه زامن يې درلودل، نيازی د ابراهيم لودي، ملاخېل د نيازي قوم يوه څانګه ده، د ابراهيم لودي درې زامن درلودل، غلجی، سیاڼی تفتانی. هوتک، توخی، ناصر، خروټی، ترکی، سهاک او اړونده قومونو د غلجي نسل دی، سوري يا زودي، مروت او میاخېل ارند زیتون، ریدی، عمرخېل، اندار، ترغونډی دا قومونه د سیاڼي نسل دی، حسن خېل، عمرزی، مدوخېل، سدوخېل، دا قومونه دوتاڼی نسل دی.

د پښتنو لرغونی قوم اند یا اندي دويمه څانګه الينا دلته کومه وجه وه، کوم علت و، لومړني سرونو کې بدخشان کې خپلې هم سياله قبيلو سره، لکه: اسپه زيان، خينار بيا وروسته بلخ کې اوسېده، خپل قوم نه، خپل عزيزانو نه او خپل تربورانو نه کډه وکړه روان شو او ورسره ډېره څاروي وه، لکه اوښان، بزې، پسونه او داسې نور، د هندوکش د غرونو لویدیځ ته را کوز شول، ښه دمه یې وکړه او خپلو څارویو باندې یې شنه واخه وخوړل، بیا روانېدو حالت کې یوه ډله ترې جلا شوه، د لوګر جنوب پلو دی، لنګري او او اشتراګرام دا د پشيې قومونو یوه برخه وه، لنګري یا لنګرخېل د لوګر د سرخ ځینې نورو ولسواليو په شاخوا کې موقعیت لري چې د تاريخ په اوږدو کې پېژندل شوی، پښتنې کورنۍ قبیلې میشت شوي دي، اشتګرام د لوګر ولایت اړوند

ketabton.com - The Digital Library

یوه سیمه ده، تاریخي اسناد ښيي په دغو سیمو کې پېړۍ، پېړۍ مخکې هم د پښتنو پشيي قوم ځينې څانگې او نور غرني ټبرونه میشت شوي دي او د هغوی یوه برخه په مرکز او درو کې ژوند کوي.

د لنگري او اشتراگرام قبيلې په لوگر کې پشیان او مختلفو کلیو او درو کې میشت دي، لنگري او اشترگرام د هغوی پشه یي قبیلو له جملو څخه دي، چې د سیمې په کچه د یوې پشه یې ریښې او نژادي کورونو په توگه پېژندل کېږي، دوی تل د خپلو دودونو ژبې او تاریخي هویت له مخې په ورورولۍ او گډ ژوند ښه مثالونه وړاندې کړي دي، د یادونې وړ ده چې د دوی گڼ شمېر خلک اوس مهال په پښتو ژبه هم پوره تسلط لري.

په لوگر کې پشه یان

په لوگر کې د پشه یانو معلومات په دوه لویو څانگو ویشل شوي دي:

۱. لنگري: دا د لوگر پشه یانو یوه مهمه پېژندل شوې څانگه ده.

۲. اشترگرام: دغه څانگه هم د لوگر ولایت په اړوند سیمو کې شتون لري.

په لوگر کې نورې څانگې زیات قومونو ترڅنگ په لوگر کې ځینې نورې، پشه یي قبیلې لکه: شولاني، مدراني، گنجگول، لنگري او اشترگرام قومي مشران دومره پوهېږي چې مونږ پشیان یو، نور معلومات نلري.

د الینا قبیلې بیا حرکت وکړ، د کابل سیند په غاړو روان شول، سروبي ته ورسېدل، دلته تم شول، څه ځایونه یې لټول. د سروبي ساحې څخه مخکې

ketabton.com - The Digital Library

د شمال په لور يې حرکت وکړ، دلته کابلی سیند راتاو شوی دی، شمال جنوب پلو کاپیسا ولایت، نجراب ولسوالۍ کې میشت شول، د وخت په تیریدو په څلورو څانگو باندې وویشل شول: گوشنگ، د پشه يي قوم يوه لويه او مهمه څانگه ده، چې اکثره د استوگنې ځایونه یې د کنړ، لغمان، په ځینو برخو کې دي، دويم سيت بو، د دې قوم تاریخي او دودیز ټاټوبې د نجراب دره او کاپیسا ولایت اړوند سیمې دي.

دریيم: شینگک د پشه يي قوم پیژندل شوې تاریخي قبیله ده، چې په ختیځ ولایتونو په ځانگړي توگه کنړ کې مېشت دي.

څلورم: شترگرامي يوه بله لرغونې او مهمه قبیله ده چې ډېری وگړي يې کاپیسا او نورو نژدې سیمو او د شترگرامي دره اړونده کلیو کې ژوند کوي، د پشه‌یانو گوشینگ قبیله لغمان ته راغلل، بیا په دوو څانگو وویشل شو، الینگار، علیشنگ.

الینگار د دې ولسوالۍ او سیند نوم د پشیانو پخواني قبایلو الینا سره تړاو لري.

د پشه یانو لرغونی قوم الینا لرغونې څانگې

د پشه یانو لرغونی قوم الینا لرغونې څانگې دا دي: سیچي د الینگار له سترو عمده قومي څانگو څخه ده، معاشی يوه بله مهمه او پیژندل شوې قبیله ده، کټي يو د دې سیمې له پخوانیو او اصليو قبایلو څخه شمېرل کیږي، اشپي په الینگار کې يو بله مشره قبیله ده، په اصل کې د الینگار قبیلې مربوط ده.

ketabton.com - The Digital Library

کولمان هم د الینگار یوه مهمه څانگه ده چې د علیشنگ پشه یانو لرغوني څانگې او کلي سیمه او سیمو علیشنگ، رسمي یو اصلي او پخوانۍ قبیلې څخه ده.

اشن د دې سیمې مهم پخوانی قوم دی، خونال د علیشنگ په دره کې میشت تاریخي څانگه ده، خو د دې سیمې ت پشه یانو یوه بله پېژندل شوې قبیله ده.

اټا د علیشنگ د سیمې یوه پخواني څانگه ده.

د ختیځ څانگه: د ننگرهار ولایت دره نور، ښیوه، په ځینو برخو کې موندل کېږي، مشهور قبیله او طایفه د پشه یانو.

پشه یي قوم په خپلو کې په بېلابېلو لویو او وړو قبیلو ویشل شوی دی لکه: کشمنډ، کاشکوټ، گریک، ستانی، شمزي، کنډپور، سنډرخېل، د دې کلي باباگانی، شاوطیل، پټي خېل.

د کنړ ولایت پشیانو قوم څانگه په عمومي توگه په څلورو مهمو برخو ویشل شوې ده: چلس، د پشیانو یوه مشهوره څانگه ده، کړنگل د کنړ ولایت د پشه یانو یوه بله مهمه څانگه او سیمه ده، دربیم گوردر د دې قوم یوه اصلي څانگه گڼل کېږي، کنډه گل یوه بله څانگه ده چې د کنړ ولایت په لویدیځ کې د نورگل ولسوالۍ اړوند د کنړ سیند په دره او غاړو کې پرته ده، په نورستان ولایت کې د نورگرام او دواب ولسوالۍ کې پشه یي قوم ژوند کوي،

ketabton.com - The Digital Library

د هېواد له اصلي او لرغونو قومونو څخه دی، په دې سیمه او د هغې په شاوخوا کې د پشه یي قوم مشهور څانګې او ښاخونه په لاندې ډول دي:

سومالي: د دې سیمې یوه لویهستره پشه یي څانګو څخه ګڼل کېږي.

ساحي: په نورستان او په نژدې کنړ کې میشت ښاخونه، ټاګاوې لکه: څنګه چې له نوم څخه یې څرګنده شوه، د دې سیمې یو پېژندل شوې څانګه ده.

ګندي او ګلو هم د دې قوم د لرغونو څانګو څخه شمېرل کېږي.

په پنجشیر کې لویې څانګې

د پنجشیر د غرنیو سیمو او د کوهستانیانو په سیمو کې میشت دي، چې د تاریخ په اوږدو کې د نورو قومونو سره یو ځای د ولایت اصلي اوسیدونکی ګڼل کېږي، دلته د دې قومونو تر ټولو مشهوره څانګه او ټبرونه په لاندې ډول دي:

۱. شیلان.

۲. لیچګان.

۳. سینګاه.

۴. درد.

۵. پیچنان.

ketabton.com - The Digital Library

د کاپیسا ولایت مهمې څانگې

الیسای د کاپیسا ولایت یوه مهمه دره ده، دا هم د پشه یانو څانگه ده، یارش د نجراب او نورو پشیانو سیمو یوه پېژندل شوې قبیله الیسای او یا اردش د پشه یانو علیشگ قبیلې سره تړاو لري، قرغه يي د پشه يي قوم یو پېژندل شوې او تاریخي څانگه ده، چې په ختیځ کې د لغمان ولایت قرغه يي ولسوالۍ په گاوون د لغمان په ځینو سیمو کې ژوند کوي.

دولت شاه پشه يي د هېواد ختیځ کې د پشه يي قوم سیمه ییزه څانگه ده، شوناگاني، زربیگاني، کوشاني، ساریگانی، بکیانی او حمنید په نومونو او ډلو ویشل شوې، دولت شاه قوم د پشه یانو لرغوني قوم ستبو قوم سره تړاو لري.

دوی وايي یو ځانگړی ژبه لري، د پښتو سوچه حروف دی، په شاړي ژبه کې ډېر استعمالېږي، لکه: شاړی، تلل، شړیکان، روان دی، شاړیچ، یعنې رازه چې ځو، شاړکي شاړې من، ځئ چې ځو.

د پښتنو الینا قبیله په څو نومونو یاد شوې دی: لکه: گندهاری، داردی، لغمانی، کوهستانی، شاړی او په پای کې پشه يي.

پشه يي ژبه د پښتو ژبې یوه څانگه ده، ځکه لغاتونه سره ورته والې لري:

غر: په دواړو ژبو کې یو شان دی او لوړ غر ته ویل کېږي.

پش په پښتو او پشه يي دواړو کې زوی (پشه) په معنی دی.

ketabton.com - The Digital Library

خور په دواړو ژبو کې د ورور خور د اړیکو لپاره کارېږي.

کوم کورنۍ د اوسیدو ځای لاره، لار او منزل.

د پلار او مور کورنۍ اړیکې که غواړئ چې زه د پشه یي او پښتو ژبې ورته لغاتونه او د هغوی کره نوملړ په تفصیل سره ولیکم، نو لطفاً راسره شریکې یې کړئ، لغړ، بربڼ، چټل، خاورین، ناپاک.

پلار په پشه یي ژبه او پښتو ژبه دواړو کې استعمالېږي او مور هم په دواړو ژبو کې استعمالېږي.

پشه یان په شل لهجو خبرې کوي.

پلار ته په سیمه ییزو لهجو کې بابا، تاتا هم وایي.

په سیمه ییزو لهجو کې مور ته نا، ماما، انا، آیا، مایي، آییي، آبا، ببو او میا هم وایي.

نورستانیان

د پښتنو لرغونی قوم اند یا اندي درېیم شاخ خینار چې اصلي نوم یې هااند وه، د پښتنو الینا قبیله چې په کومه لاره راغلې وه، همغه لاره باندې بلخ ته راغلل، نورستان ته ورسېدل بیا د پښتنو خینار قبیله په دوه څانګو وویشل شوه، واما، او رام ګل، رام ګل د نورستان ولایت یو له تاریخي او سترو قبیلو څخه دی، یوه لویه دره د رام ګل دره کې میشت دي او د نورستان کلتور دی، د نورستان کلتوري او تاریخي شتمني ګڼل کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

جغرافيوي موقعيت او ميشت ځای يې

د رام گل دره د نورستان ولايت په لويديځ او سويل ختيځ کې موقعيت لري، د رام گل عمده ځانگې او خاښونه په لاندې ډول دي:

۱. ماماچ، د دې قوم يو لوی او تاريخي خاښونو څخه دی.

۲. شولو بله مهمه او پيژندل شوې ځانگه ده.

۳. جونی: د رام گل قوم يوه بله برخه يا کورنۍ ده.

۴. تاراڼ: رام گل قوم اړوند ځانگو څخه گڼل کيږي.

۵. ديوه: د يادې قبيلې يوه بله بيلوونکي ځانگه ده.

واما: واما دوه ځانگې نورې پيدا کړې، گرمسانا دا د نورستان له يو لويې او مهمې تاريخي قبيلو څخه گرمسانا د نورستان خلکو پخوانی تاريخي يو ستر جوړښت مهمه برخه جوړوي او په دې سيمه کې ځای لري.

د پښتنو يا سانو قبيله هم د واما او د هغې په شاوخوا کې ژوند کوي، دا قبيله د نورستانيانو د ځانگړو کلتوري، ژبني جوړښت يوه برخه گڼل کيږي، گرم گرمسانا بيا درې ځانگې پيدا کړې، کام او کتی، يا کتي، کلشه.

۱. کامويري د کام قوم تر ټولو ستره او پيژندل شوې ځانگه ده چې په همدې نوم ژبه لهجه هم خبرې کوي.

۲. کمبروم: د کام قوم لرغونی او سياسي مرکز وه.

۳. کامديش: د دې قوم تر ټولو پيژندل شوی استوگنځی او ځانگه ده.

ketabton.com - The Digital Library

۴. کاميري: د کام قوم د خلکو ژبنۍ خپله څانگه ده، په همدې سيمه کې پرته باندې يادېږي.

۵. کاميار: د کام قبيلې له پخوانيو او لويو څانگو څخه دی.

۶. شينوگام: په لرغونو کليو او سيمو کې ميشت د دې قوم يوه بله مهمه ډله ده.

۷. کومگرام: د کام قبيلې تر ټولو اصلي او لرغونی مرکز دی، چې د پخوانيو دودونو او کلتور لويه برخه پکې خوندي پاتې ده.

۸. کلاش: د کام قوم يوه بله غټه او تاريخي څانگه ده، چې د کنړ او نورستان په پوله، همدارنگه په چترال بمبوريت دره کې هم ورسره تړلې ده، ژوند کوي.

۹. شتل او برکمنال اړونده څانگې (کام) قوم خلک د وخت په تېرېدو د نورستان نورو او ختيځو درو لکه پاشگل وادي ته خپاره شوي دي او په بېلابېلو لارو کورنيو او سيمه يزو کليو ويشل شوي دي.

د کام قوم مهمې څانگې او کورنۍ

۱. کاموي د کام قبيلې تر ټولو بنسټيزه اصلي څانگه ده چې د کاموي په سيمه او شاوخوا درو کې پراخ نفوس لري.

۲. کشتوز يا کشتاش د کام قبيلې يوه بل مهمه او تاريخي برخه ده، کاموي ترڅنگ د سيمې په سياسي اوبو بنسټيز جوړښت کې لوی رول لري.

ketabton.com - The Digital Library

۳. مومو: د کام قبیلې یوه بله پخوانۍ او لرغونې کورنۍ څانگه ده، په یو شمېر روایتونو کې یاده شوې.

لرغونې او سیمه‌ییزې څانگې

۱. کامویري: د کام قوم پخوانی سیاسي او تمیز مرکز و.

۲. شیگل څانگې هغه کورنۍ او ډلې چې د شکیل درې په اوږدو کې پراته دي.

د نورستان کټي یا کاټې مډوگل پارون د کټي قبیلې یو د مهمو او لویو څانگو څخه دي. ۲. یونوت هم د کټي قبیلې یوه بله پېژندل شوې څانگه ده، پټو گرام څانگه د کټیگال په بېلا بېلو سیمو کې میشت دي.

۴. وایگل د کټي قوم څانگه ده او اشکون د وایگل څانگه ده.

۵. کټار د کټي قوم تر ټولو مشهور څواکمه محکمه څانگه ده.

۶. کټه په خپله د کټي یا کټور په نوم یادېږي چې مختلفو کلیو او سیمو کې اوسېږي.

۷. کوم یو له مشهورو او نفوس لرونکي ورور مندرو څانگو څخه دي چې په ځینو سیمو کې ورسره نژدې اړیکې لري.

۸. پښتو د دې توکم برخه ده چې په ځینو سیمو، کلیو او درو کې ژوند کوي.

ketabton.com - The Digital Library

۹. شمیر د نورستانیانو په منځ تر ټولو لوی او پراخ قومي گروپ گڼل کېږي، د کټي یا کټی نورې مشهورې څانگې خینا درې او گروال درېؤ تا درې او سنونیز درې او گریک درې دي.

د گرمستانا درېیمه څانگه کلشه

د نورستان لرغوني کلشه قوم د نورستان په مرکز او ختیځو په ځانگړي توگه د پارون په شاوخوا درو او د وایگل، باشگلو او واما په اړوند سیمو او ولسوالیو کې استوگن دي.

نورستاني قوم په یودېرش ژبو باندې خبرې کوي، دوی د ټولو ژبو ته نورستاني ژبه ویل کېږي، چې یو له بل سره مخامخ شي د یو بل په ژبه باندې نه پوهېږي.

بیا خپلې مورنۍ ژبه پښتو باندې خبرې کوي، نورستانیان خپلې مورنۍ ژبې پشتو باندې کاملاً حاکمیت لري، د پښتنو د خینار قبیله په څو نومونو یاد شوې دی، پالولو، یا پالولا، پټول یا پټولا شاهي درېیم بلاروستان دا د بالا یا لوړ او وارستان د ځمکې اوسیدونکي څخه جوړ شوی دی او د لوړو غرو ځمکې په معنی دی.

بالور یا بلور د ټولو عام نوم ډېر تاریخي اسنادونو کې عام دی او رسمي د لوړو غرو اوسېدونکو لپاره کارول کېده.

ketabton.com - The Digital Library

بلورستان اکثره دا نمونه د بالور، بلور یا پالور د یوه افسانوي او تاریخي بلور شاه پاچا نوم سره تړلی دی، د دې قوم پخوانی پاچا دی، کافرستان او په پای کې نورستان.

د پښتو لرغونی قوم زري اسپه دویمه څانگه اذر اسپه مشهور د څانگې سپین، خونا، او بل یې جام اسپه.

سپین تمان یا تمن مخور شخصیت پور اسپه وه، پور اسپه د زردشت پلار و، جام اسپه کورنس مخور شخصیت کاوه اهنگر وه، څوک چې ځان ته په قوم کي یا کاوي یا کیاني وایي، هغه د کاوه اهنگر څخه سرچینه اخلي.

خو لرغوني پښتنو د اریایي توکم د برخې په توگه د اویستا ژبې سره ژور تړاو درلوده او د خپل گډو لرغونو اروپایي اړیکو له کبله په دې ژبه پوهېدل، ورسره یې نژدې اړیکه لرله، اویستا ژبه د هندو اروپایي کورنۍ د پښتو ژبې څانگه ده چې گڼ شمېر لغوي او غرېز ورته والی لري.

د پښتو پخوانی او لرغونی قوم زري اسپه درېیمه څانگه یوې چي یا یوه چې

یوچې قوم په پنځو څانگو ویشل شوی، کوشان تر ټولو ځواکمنه څانگه وه، چې نورې قبیلې یې سره متحدې کړې دي.

سپین خونا د بلخ په شاوخوا کې مېشت وه.

شوانکمي د افغانستان بدخشان شاوخوا تر چترال سیمو پورې اوسېده.

ketabton.com - The Digital Library

شیدون د بلخ په شاو خوا کې اوسېدل.

دومي د ترمز په سیمه کې میشت وو.

د پښتو د کوشانیانو دریېمه میلادي پېړۍ کې د کوشیانانو تر دریېمې میلادي پېړۍ د کچولا ایسس د کوشاني امیر کوری بنسټ ایښودونکی، چې د پامیر او هندوکش ترمنځ خپله واکمني او تګ کړی.

ویما تکتو د کجولا زوی چې د کوشانیانو قلمرو یې نور هم پراخ کړ، د ویما کدفیسس د افغانستان او هند په سیمو کې پراخې سیمې ونیولې د سرو زرو سیکې یې رواج کړې.

کینژګا د کوشیانانو تر ټولو ستر او مهم پاچا و، د هغې د واکمنۍ پر مهال دغه امیرد منځنۍ اسیا تر هند پراختیا وموندله، د ګندهارا تمدن یې پکې وځلولو.

د پښتنو د یوې چې قوم دویمه ځانګه، مشهوره کورنۍ په سپین خونا وه، د سپین خونا کورنۍ مخور شخصیت زابل شاه یا ګورنګ یا ګوهر رنګ و.

زابل شاه یا ګورنګ یا ګوهرنګ د جمشید پاچا خسر وه.

زابلشاه دوه زامن درلودل، لاویک او سرند، لاویک کابل پاچاهانو نیکه بلل کیږي، او بل زوی یې سرند د یفتل پلار و، لاویک د کابل د پاچاهانو نیکه و، کوبا د کوفا زوی و، کوبا د کابل سند لرغونی نوم هم دی.

ketabton.com - The Digital Library

کوبرا د کوبا زوی

کابل د کوبرا زوی

زنبیل د کابل زوی

زنبورک شاه او زمبیلک شاه د زنبیل شاه زامن و.

سرند د یفتل پلار و، د یفتل نسل یفتلي یا اپتلي یا ابدالي په نومونو یادېږي، یفتلي یا یفتلیان د کوشانیانو د واکمنۍ یفتلي کورنۍ د کوشانیانو د واکمنۍ د کمزورۍ کېدو وروسته دغه پیاوړی قوم راپورته شو چې نامتو مشران یې دا وو:

اکسونورا، د افتالیانو له نامتو واکمنانو څخه و، چې په پنځمه میلادي پېړۍ کې یې د ساسانیانو په وړاندې جګړه وکړه، تورا مانا د یفتلیانو له نامتو واکمنانو څخه و، چې په ختیځ کې یې پراخې سیمې ونیولې.

مهر کولا د تورامانا زوی او بل بیاوړی څواکمن و، چې د هند په نیمه وچه کې یې خپل واک چلوه.

د پښتنو لرغوني قوم زري اسپه څلورمه څانګه مساګټ یا مساکه یا مسکه

مساګټ قوم لرغونی پښتون قوم و، د مرکزي افغانستان د غزني په سیمو کې اوسېده، د دې قوم تر ټولو مهمه اتل او جنګیالۍ مشره، ملکه تومورس وه، د هخامنشي ستر واکي بنسټګر کورش کبیر پر وړاندې یې په خونړۍ جګړه کې خپل قوم وڅغوره او کورش په خونړي جنګ کې ووژل شو.

ketabton.com - The Digital Library

د مساګټ قوم جنګي ځانګړتیاوې

ښځینه جنګیالي: مساګټ ښځو د خپلو نارینو په سیر په اسونو، سپرو جګړه کوله او د اتلولۍ په برخه کې یې نوم درلوده.

مساګټ د افغانستان په زرګونو کاله زړه او تاریخي طایفه ده چې د ازارستان (هزاره جاتو) جاغوري په سیمه کې ژوند کوي، مساګټ اصلي طایفه د تاریخ په اوږدو کې ۱۴ لویو برخو ویشل شوې وه، له بده مرغه ډېرو نسل وژنو د دې قبیلې ډېری برخه د تاریخ په اوږدو کې له منځه تللې او یا کډوالۍ ته اړ شوي دي، اوس یوازې څلور څانګې پاتې دي:

۱. مساګه باکول.
۲. ګدي.
۳. قره قل داغي.
۴. میرامور.

مساکه باکول په دوه څاګو ویشل شوې، بلنه مسکه او تینه مسکه، جاغوري د مسکه قوم یوه فعاله څانګه ده چې اوس هم په ولسوالۍ کې ژوند کوي.

بلنه مسکه بیا په څلور څانګو ویشل شوې: بابه، ازه، درویش او اکاه.

تینه مسکه څانګې په ځینو نورو ولسوالیو لکه: دای زنګي، دای کندي او بهسود کې د قومونو مشهور برخې، لکه: قلندر، چاردسته، اته شیرداغ، باغ چاری او دوباش یادیږي.

ketabton.com - The Digital Library

د مساګټ قوم دويمه ځانګه ګدی يا قدی مشهوره سيمه او کلی دی چې د مساکه د طايفې يو لويه برخه پکې ژوند کوي، دغه کلی د جاغوري ولسوالۍ د مربوطاتو په يوه برخه کې د مالستان ولسوالۍ سره يوه ګډه پوله او د پاتو په درو کې موقعيت لري، د مساګټ قوم دريیمه ځانګه قره قل داغ سيمه او ده، د غزني ولايت قره باغ ولسوالۍ د ازاره نشينو سيمو يوه برخه ده، دا سيمه د قره باغ ولسوالۍ په مربوطاتو کې پرته ده، چې د دې ولسوالۍ نورو کليو لکه: بيرم، بيدره، شاکو، ترځنګ د مساګټ د خلکو استوګنځی دی، د مساګټ قوم څلورمه ځانګه: ميرا مور، دا د ايکندی ولايت يو له مهمو او لويو ولسواليو څخه ده، د ميرامور ولسوالي د مساګټ قوم او د هغوی د ځانګو لپاره يوه له خورا لويو مرکزي استوګنځيو سيمو څخه شمېرل کېږي.

د پښتنو پخواني لرغوني قوم زري اسپه پنځمه ځانګه

د دای قوم په درې ځانګو ويشل شوی دی، لکه: د کاسپين بهيرې، فرني هيرکانيا سره نږدې اوسېدل، ارشک لومړی د همدې ځانګې څخه وه، چې د اشکاني يا پارتيان يا پارتين بنسټ يې کېښود. د دې قوم دويمه ځانګه خالنتي د دای يو له لرغونو قبيلو څخه وه چې قلم رو يې تر پخوانی هرات پورې رسېدل.

ketabton.com - The Digital Library

هزارزګان هم پښتانه دي

د دای قوم درېیمه څانګه پیسوری اړوند قبیله وه، په هرات کې اوسېدل، د پیسوري څانګه په هزاره جاتو کې موندل کېږي. پیسوري قوم په هزاره ګانو یادېږي او سیمې یې په هزاره جاتو یادېږي.

هزاره ګانو قوم په لویو او وړو څانګو ویشل شوی لکه: دای، د دای، قوزي قبیله د هزاره جګانو یوه مهمه او پخوانۍ قبیله ده چې په بامیان او قطغن، اندراب سیمو کې میشت دي، د دایي قوزي قبیلې مهمې څانګې او کورنۍ بیا په دوه برخو ویشل شوي دي: په شیبر او بامیان په مرکز او په ګهرده او بغلان کې، قطغن، بامیان او اندراب سیمو کې میشت دي، د دایي قوزي قبیلې مهمې څانګې او کورنۍ په دوه برخو ویشل شوي دي، په شیبر او د بامیان په مرکز او په ګهمرد او سیفان کې.

۱. درغان

۲. شیخه

۳. ایام شاک

۴. شاه قدیم

۵. عراق

غلام علي

۷. ماموت

۸. جولا

ketabton.com - The Digital Library

۹. رشک

۱۰. بدل

۱۱. قوچنغي

۱۲. کوری.

۱۳ جمع علي

۱۴. خواجه علي

۱۵. غلام علي

۱۶. خیده

۱۷. ایام.

۱۸. جلمش

۱۹. عادل

۲. دویمه دایه دای قوم خلک ډېری دایچوپان او هلمند اورزگان ولایتونو ځینو برخو کې اوسېږي.

۳. دایمرداد: د میدان وردگو ولایت د یوې مهمې ولسوالۍ د دایمرداد نوم له همدغه قوم څخه اخېستل شوې دی.

۴. دایفولاد: د بامیانو ولایت په ځینو برخو کې یو میشته څانگه ده.

۵. دایزنگي: کله نا کله د دایزنگي په بڼه هم تلفظ کېږي.

دایزنگي په مرکزي افغانستان کې یوه مهمه او تاریخي قبیله ده.

ketabton.com - The Digital Library

۶. شیخ علي پروان شینواري، سرخ پارسا او شیخ علي ولسوالیو کې اوسیږیي. شیخ علي قبیله د هزاره ګانو د داعی کلان قوم سره تړاو لري.

۸. دایه چوپان د زابل په غزنیو سیمو کې میشته دي.

۹. محمد خواجه د هزاره ګانو بله پېژندل شوې قبیله ده.

۱۰. بهسود، د هزاره ګانو بهسود قبیله د میدان وردګ ولایت په برخو او نورو سیمو کې میشته قبیله ده.

۱۱. د دایه فولاد قوم ویشل شوې څانګې، د دای مالستان کې په ډېرو کلیو او درو کې میشت دي، چې ځیني مهمې برخې یې دا دي: ۱. ملکې، ۲. ملنګ ۳. په میردانیه. ۴. شیرداغ ۵. ایلچ. ۶. داله.

۱۲. جغتو هزاره ګان د هزاره ګانو د لوی قوم څخه دي، ډېری د افغانستان غزني ولایت کې ژوند کوي، د تاریخي توکمیز وېش له مخې جغتو د دای میرکش یا دای میرکیش قوم یوه مهمه څانګه بلل کېږي، داي میرکش په خپله د هزاره ګانو د لوی دای یا قبیلو برخې څخه یوه لویه ډله ده.

۱۳. د دای چیتای: هزاره ګانو د پخوانیو او لرغونو بنسټیزو قبیلو څخه دی.

۱۴. دا میرکه: د هغوی سیمه ییزو تاریخي څانګو له جملې څخه دی.

د هزاره جاتو پخوانی نومونه غرجستان، غرچستان، ګرشستان، غورستان، بربرستان، هزارستان په پای کې هزاره جات.

ketabton.com - The Digital Library

هزاره جات د افغانستان په مرکزي غرنیو سیمو کې پروت دی چې د بامیان، دایکندي، ولایتونو ترڅنګ د غزني غور، او رزوګان ځینې برخې هم پکې شاملې دي.

جغرافیایي موقعیت یې د کوه بابا او هندوکش غرونو منځنۍ برخه ولایتونه، بامیان، دایکندي، د غزني لوی لویدیځې او مرکزي برخې لکه جاغوري او مالستان.

هزاره جات معنی ، هزاره د زرو کورنۍ یا زرو کلیو په معنی دی، جات، د پښتو پخوانی لغت دی چې د ځای په معنی دی.

اوسنۍ پښتو کې د جات لغت هم استعمالیږي، لکه: میوه جات، سبزیجات، او نور غله جات.

استوګنه، د هزاره ګانو قوم اصلي کور دی.

دوی یو ځانګړی ژبه درلودله، د ارین په نامه باندې، بیا خپله مورنۍ ژبه او پښتو او ځانګړی ژبه ارین، چې دواړه ترې هیر شو چې د دری ژبې تر اغیز لاندې راغلل.

د پښتنو پخوانۍ لرغونې زري اسپه شپږمه ځانګه

وخشو، مشهوره ځانګه، سوګه، پامیري، واخاني، اشکاشمي.

سوګه قوم په دوه ځانګو ویشل شوی: یغنوب او سغد.

ketabton.com - The Digital Library

يغنوب بيان

دوی د تاجکستان په غرنیو سیمو کې په ځانګړې توګه د یغنوب سیند په درو کې ژوند کوي، یغنوبیان د پخوانیو خلکو ژوند، ژوندي وارسان ګڼل کېږي، چې د ورېښمنو لارې په اوږدو کې د سوګډ یا پانامه یو لوی او لرغونی تمدن یې رامنځته کړی و.

سفدیان یا سوګډیان د لرغوني پښتنو یو پخوانی قوم و، چې د اوسني تاجکستان او ازبکستان په سیمو کې یې کې ژوند کولو، د ورېښمو لاره په سوداګرۍ او کلتوري کې یې خورا مهم رول درلود، د دوی سغدیان نوم د وخت په تېرېدو سره سغد نوم په تاجک نوم واوښت، دوی یو ځانګړې ژبه درلوده د سوګنډ په نامه يادېده.

د سغدي ژبې او کلتور

د اسلام له خپرېدو او د نورو ژبو لکه فارسي او ترکي د پراخېدو سره سوګډي ژبه ورو، ورو له منځه لاړه، په یوه مړه ژبه بدله شوه.

د پښتو پخوانی قوم، سکیت یا سکیتي دویمه او درېیمه څانګه کورتی او کاردوخی د وخت په تېرېدو سره کورتی نوم کرد یا کورد په نامه واوښت، کوردان د منځني ختیځ یو لوی او اصیل پشتون تبار قوم دی، دوی خپلواک هېواد نه لري، خو د ترکیې عراق، اوسني ایران او سوریې په ګډو پولو پرتو سیمو او کردستان کې اوسېږي، نور جزیات هم شته ژبه او مذهب.

ketabton.com - The Digital Library

۱. کردي ژبه پښتو ژبه پورې اړه لري.
۲. مذهب: ډېرې برخې يې سوني مسلمانان دي.
۳. اقليتونه: لږ شمېر شيعه گان، ايزديان او اهل حق هم پکې شته، د کرد قوم مهمې څانگې او ژبنۍ ډلې کورمانجي، سوراني او کوران دي، د احمد ضيا پشتون د تاريخ په ليکلو کې يې يادونه شوې.

د کرد قوم مشهورې څانگې ژبني او سيمه ييز څانگې کورمانجي د شمالي کورد تر ټولو لويه څانگه ده، چې ډېری کوردان د ترکيه، سوريه، ايران او تاجکستان کې اوسېږي.

سوراني د مرکز کورد دويمه لويه څانگه ده، چې په عراق، سيمه‌ييز کوردستان او لويديځ ايران کې ميشت خلک پرې غږېږي.

کورتي او زازاي په لويديځ ايران او ځينو نورو سيمو کې د دې قوم بله زړه او ځانگړې ژبنۍ او سيمه ييزې څانگې دي.

جاف په عراق او ايران کې يو له تر ټولو لويه او نوماليو ايلونو څخه دي.

اردلان او يا بابان: د کردستان په تاريخي پخوانۍ او وتلې کورنۍ او قبيله ده.

د پښتنو لرغوني قوم سکيت يا سکيتي دريېمې څانگې کاردوخي قوم د تاريخ په اوږدو کې په مستقيم ډول په کرد قوم کې گډ شوې دي، پخوانيو کاردوخيانو د اوسني کوردستان په غرنيو سيمو کې ژوند کاوه او د ژبې او توکم له مخې د کردانو اصلي نيکه گڼل کېږي.

ketabton.com - The Digital Library

تاريخي حقايق

استوګنځای: کردوخيانو د ختيځو تمدنونو په پېړۍ کې د زاګرس سيند په شاوخوا سيمو کې ژوند کوه

توکميز تړون: تاريخ پوهانو وايي کاردوخيان پښتنو توکمونو يوه برخه ده.

کردانو پيدايښت

د وخت په تېرېدو سره دغه پخوانی قوم د نورو سيمه‌ييزو پښتنو توکمونو سره يو شو.

نوم بدليدنه: دوی نسل او سيمه وروسته په کرد او کردستان بدل شو.

کردي ژبه د پښتو د ژبې يوه څانګه ده ځکه يې لغاتونه ورته‌والی لري.

۱. غريب/ غريبي، په کوردي کې هم د بې‌وزلۍ او مسکينۍ په معنی دی.

۲. څه کوی په ځينو کردي څانګو کې د کار او کړنې پوښتنې ته ورته ويل کيږي.

۳. خدای/ خدايه د الله او څښتن لپاره په کوردي کې هم کارېږي.

۴. چای د څښاک ګرم چای دی، چې ډېرو سيمو کې همداسې نومېږي.

۵. کار په کردي کې هم د وظيفې او هڅې په معنی دی.

۶. اور: اور په دواړو ژبو کې د اور په معنی دی.

۷. باران/ باران: په دواړو ژبو کې د ورښت لپاره کارېږي.

۸. نوم د نوم په دواړو ژبو کې د شخص يا شی د نوم معنی لري.

ketabton.com - The Digital Library

۹. دوه! د شمېر په معنی دی.

د پښتو ژبې او پښتون قوم دښمنان

کله به چې پښتو قوم کومه څانگه پیدا کوله او یا کومه ژبه یې زېږوله هغې ته به یې داردي ژبې ویلې، بیا به چې داردي قوم کومه څانگه پیدا کوله، یا کومه ژبه یې زېږوله د ته به یې شینا ژبه ویلې.

پشه یي ژبه، نورستاني ژبه، تاجکي ژبه، فارسي ژبه، دري ژبه، کشمیري ژبه، کردي ژبه، ډېرى ژبې په داردي ژبه کې راځي، پښتون قوم کې حسابېږي، ځکه ریښې یې د پښتنو دي.

دري ژبه په اصلیت کې یو هندي تجارتي ژبه وه او په موږ تپل شوې ژبه وه، د ځینو وگړو له خوا ویل کېده، دري ژبه هم په داردي ژبه کې راځي، پښتون قوم کې حسابېږي، ځکه ریښې یې د پښتنو دي.

د پښتنو تاریخ ډېر زوړ دی، د وخت په تېرېدو سره د هېواد په بېلابېلو زمانو کې بیل بیل نومونه درلودل، په لرغونو وختونو کې ورته اریاورت، اریانا، اریاویجا، اندکس، کابلستان، زابلستان.

د پښتنو سیمې د خراسان په نوم یاد شوی نه دي او نه پښتانه د خراساني په نوم یاد شوي دي.

عربانو پښتنو ته افغان لقب ورکړی دی او هندوستان پټان لقب ورکړی، پښتنو نه ځانته افغان ویلی او نه ځانته پټان ویلی، ذاتي نوم یې پښتون دی.

ketabton.com - The Digital Library

پښتنو هندوانو او سیکانو مشهورې کورنۍ او قبیلې

۱. آنند.

۲. چابرا.

۳. ملهوترا.

۴. اوروهوتره.

۵. سیرگل.

٦. کوچهار.

د پښتنو هندوانو او سیکانو مخینه او کورنۍ

ختري: ډېری افغان، پښتونخوا سیکان او هندوان په اصل کې د ختري یا اروار له سوداگریزو کورنیو څخه دي چې پخوا یې په کابل، کندهار او پېښور کې ژوند کاوه.

نانه پنتهي / سهبج دهادي: په سیمه کې ځینې خلک له پخوانیو زمانو راهیسې د گورو نانک لارویان شوي او د سېک مذهب سره یو ځای شوي دي.

انند او مېروهت: د ځینو سیمو سیکان او هندوان له پښتني او سیمه‌ییزو شاخونو سره تړاو لري.

سینگ او مل: که څه هم (سینگ) او (مل) د نوم وروستاړي دي لکه (کابلي مل یا اشوني سینگ)، خو په ټولنه کې د خپلو پلرنیو سیمو او مخورو کورنیو له مخې پېژندل کیږي.

ketabton.com - The Digital Library

نانک پنتي: دا يو تاريخي مذهبي او کلتوري ترکيب دی چې ډېری افغان هندوان پکې شامل دي؛ دوی د گورو نانک لار تعقيبوي خو په اصل کې د هندو او سيک مذهبونو گډ او ځانگړی کتلور لري او په پښتني سيمو کې ډېر پېژندل شوي دي.

کاکړ او نورې سيمه ييزې کورنۍ

په ځينو سيمو لکه د بلوچستان په لورالايي (مېختر) او شاوخوا سيمو کې ځينې هندو کورنۍ د خپلو سيمو د پښتنو کاکړو يا نورو خپلوليو په نومونو يادېږي او تر اوسه پورې خپل پښتني کلتور او پښتو ژبه ساتي (لکه د ښځو خالونه او پښتنې لباسونه).

کټري: تر ټولو لويه او مشهوره قبيله ده چې د پخوانيو وختونو راهيسي په کابل، جلال الدين (جلال آباد)، پېښور او د ډېره اسماعيل خان په سيمو کې په سوداگرۍ بوخت وو او ډېری افغان، د پښتونخوا هندوان او سيکان همدې ته منسوب دي.

اروره: دا هم يوه بله لويه سوداگريزه قبيله ده چې په پښتني ښارونو او سيمو کې مېشته وه او د وخت په تېرېدو سره يې له پښتنو سره ژور کلتوري پيوستون موندلی دی.

ketabton.com - The Digital Library

پښتانه، هندوانو او سیکانو مخور شخصیتونه

اوتر سنګهـ: په پارلمان کې د سېکانو پخوانی مخور استازی.

جوجندر سنګهـ: په پېښور او خیبر پښتونخوا کې د سېک ټولنې یو پېژندل شوی مشر او فعال.

نریندر سنګهـ خالصه: په پښتونخوا کې د سېکانو مخور سیاسي او ټولنیزه چهره.

اویتار سنګهـ: د افغانستان په ملي شورا کې د سېکانو او هندوانو پخوانی استازی او مخور مشر، چې د خپلې ټولنې د حقوقو لپاره یې هلې ځلې کولې.

ګاجندر سینګ او نور مشران: د پېښور، جلال آباد او کابل په ګوردوارو او مندرونو کې ډېر داسې سوداګر او مشران تېر شوي دي (لکه لال اجیت سینګ او نور) چې د سوداګرۍ ترڅنګ یې د ټولنیز پوهاوي او د خپلو همجنسو د یووالي لپاره کار کړی دی.

یوجیراج ساهنی: د بنو او کوهاټ سیمو څخه یو له هغو پښتنو هندوانو څخه دی چې په ناګپور کې ژوند کوي او په ویاړ سره خپله پښتني او هندو پټهان مخینه یادوي.

اډواني: مستند فلم جوړونکی چې کورنۍ یې د لورلایي د مېختر سیمې څخه ده او په هند کې یې د هندو پښتنو د کلتور او ژبې په اړه مستند فلمونه جوړ کړي دي.

ketabton.com - The Digital Library

یوج راج سايني: بنو او ټل سیمو څخه یو له هغو پښتو ویونکو هندو پښتنو څخه دی چې په ند (ناگپور) کې مېشت دی او تر اوسه یې خپل پښتون تبار او دودونه ژوندي ساتلي دي.

انار کلي هنریار: د افغانستان په لویه جرگه او مشرانو جرگه کې پښتو ژبې هندوې استازې او د بشري حقونو فعاله.

تارن سینگ/ چرند سنگ: په پکتیا او خوست کې د افغان سکانو او هندوانو مخور مشران چې د ټولنیزط همغږۍ په برخه کې پېژندل شوي دي.

گیاند چاند: په پښتونخوا کې یو له هغو مخورو سوداگرو او ټولنیزو شخصیتونو څخه دی چې د سیمې له پښتنو سره یې کلونه کلتوري او تجاري اړیکې پاللي دي.

شلپي بترا اډواني: د لورالایي د مېختر سیمې پورې تړلې هندو پښتون کلتوره ښځه ده چې په ند (جېپور) کې ژوند کوي او په هند کې د پښتنو هندوانو د کلتور او تاریخ په هکله یې مستند فلمونه او څېړنې کړي دي.

یوگراج ساهني: بنو کوهاټ له سیمو څخه هند ته تللی یو له هغو نامتو هندو پښتنو څخه دی چې په ند کې د پښتونخوا او پښتني کلتور او دودونو لکه د سهار مراسمو یادونه ژوندي ساتي.

ketabton.com - The Digital Library

تاریخي او معاصر مخور شخصیتونه

هندو شاهیان: د لومړۍ زریزې په وروستیو پېړیو کې د کابل او هندوکش په ختیځو سیمو او د سند په پوله واکمن کورنۍ وه چې د هندو او تمدني کلتور پیروان وو.

بهګت رام تلوار: د پښتونخوا د سرحدي سیمو یو هندو پښتون او د هند د ازادۍ مبارز و چې د برتانوي استعمار پر ضد یې فعالیت کاوه.

مهر چاند کنا: د پېښور سره تړاو لرونکی مخور سیاستوال او د هند په حکومت کې پخوانی وزیر وو.

قوم غږ

مـــوږ د غرونـــو پـــه سرونـــو کـــې پیـــدا یـــو
د بابـــــا او د غـــــازیو پـــــه مـــــیراث یـــــو
پښـــتون قـــوم دی د همـــت او د پښـــتو کـــور
پـــه کـــې بـــل د ننـــګ نـــاموس دی روښـــانه تـــور

ketabton.com - The Digital Library

د احمد ضیا پشتون لنډه پېژندنه

قوم: پښتون

قبیله: درانی

خاندان: بارکزی

کورنۍ: محمدزی

احمد ضیأ پشتون د اړیکو شمېرې: ۰۷۸۴۷۲۳۶۵۳

ketabton.com - The Digital Library

Thank you for reading

Find more e-books and articles on Ketabton - your multilingual digital library.

www.ketabton.com

Ketabton - Pashto, Farsi, Arabic & English